

դիտոր րրդէ էր, դօտին—հասա-
րակ կային, Երուսաղէմացիներէ
տը մի կախում, կարօտութիւն չուեցող
Բաղդաձ, մերկ եւ անուճ Յովհաննէսը
շնչաւորութիւնով գոռողամտ Երուսաղէմացի-
նաց եւ ուրիշ տեղերի երօտկութիւններ
ուշադրութիւնը դարձրեց իւր
վերայ... Նորա գունդագունդ
ակեցիներն նորա մօտ դնալ նորան
հետեւելու եւ ասածներ լսելու համար:
Նորա զօրեղ քարոզներով որքա՞ն
մարդիկ հրաժարուելով հրաժար-
ուեցան անառակութիւն, գողութիւն,
պաշտութիւն, պարտատուութիւն
անելէ եւ դարձան ճշմարիտ Աստ-
ուածապաշտներ եւ բարոյաբաններ:
Դիպոյն Հերովդէսին եւ նորա նման-
ներին չկարողացաւ իրաւորութիւնէ
եւտ կանգնեցնել՝ չնայելով որ
նովհաննէս Մկրտիչը նոցա վրայ
սիստ իր գլուխ մըտ կը յարձակուէր:
Եւ այդ բարոյաբան տե՛ծ միջնորդ-
ութիւնը անառակութեան դէմ՝ խիստ
էզդով յարձակումներին վերջ դնե-
լու համար՝ Հերովդէսը նորան
անտ չձգեց. բանտի մէջ նորա
լուխը կտրել չուեց, որ կարո-
ւանայ համարձակ կերպով չնախա-
րդ հարազատ փոխկապու եղբօր
տըմ հետ:

Երբ Յովհաննէս Մկրտիչը կարողացաւ յեղաշրջել անբարոյականացած ժողովրդները ապականուած վարք ու բարքերը՝ տարածելով նոցա մէջ բարոյագիտութիւն, բարոյական կենցաղավարութիւն։ Երբ նա սկսեց քնն քնն, ո՞վ սիրելի հայ մշակ, քաղցած, ծաւալ, մեղի եւ անտուն օրեր անցրեցի...։

Մի անգամ՝ Գրիստոս մի ջրհորի մօտ նստած կը խօսէր մի կնոյ հետ։ այդ ժամանակ աշակերտները մօտակայ քաղաքէն հաց գնած կը վերադառնային, որ գնուած հացը Գրիստոսի հետ ուտէին, որովհետեւ նոքա ամենքն ալ քաղցած էին։

Երբ կենը հեռացաւ Գրիստոսէն, աշակերտներէ մէկը կասէ՝ Նորան։

—Վարդապետ, պաշարը բերնէ, հաց կ'եր։

—Ես ունիմ իմ հացը։ Երբ ես Աստուծոյ կամը կը կատարեմ՝ իմ հացը կերած կը լինիմ։ Իմ հացը միշտ կուշտ պահող է։

Ուրիշ խօսքերով, բարի գործ անելը Գրիստոսի համար ամենաբարձր բարոյական սնունդ եւ հաց է, որի ժամանակ նա միշտ պատրաստ է մարմնական քաղցը մոռանալու...։ Հաց ուտելը մէկիւրի գնելու...։ Եւ, յիրաւի, այդ միջոցին քաղցածութիւն զգացող Գրիստոսին ի՞նչ նշանակութիւն կարող էր ունենալ աշակերտներէ բերած հացը, երբ նա զբաղուած էր պոռնիկ կնոջ բարոյական դարձնելու ամենամեծ գործով...։ մեռած մարդուն յարուսթիւն տալու գործով...։ Կորած մարդը փնտռելու ու գտնելու գործով...։ Բարի գործեր անելու նըպատակով ապրողը, կենցաղավարողը ամենայն սիրով չի՞ տանք բաղցածութիւն, ծաւալութիւն, մեղիութիւն, ցրտութիւն եւ ամենայն ցեղանկ մարմնական զրկանք։ Ինչպէս դու, ո՞վ սիրելի հայ-մշակ, սիրով տանող ես քաղցածութիւն, ծաւալութիւն, մեղիութիւն, անտունութիւն եւ ամենայն տեսակ ուրիշ մարմնական զրկանքներ, այնպէս ալ Գրիստոս տարել է՝ անձնագոհաբար՝ միշտ բարի գործեր անելու նպատակով, որովհետեւ ամեն ցեղանկ բարի գործ իւր կատարման համար կը պահանջէ համեմատական զոհաբերութիւն...։

Պետրոս Շանչեան բարոյագէտ հայ-փիլիսոփայն, որն թաղուած է Թիֆլիսի Հայոց վանքի մայր եկեղեցւոյ բակին մէջ, սիրով տարել է 35 տարի անընդհատ բաւաղարներ եւ իշխանութեան հսկողութիւնը։ Նա, ո՞վ հայ մշակ, քեզ նման թէ՛ հազնէլիքի, թէ՛ ուտելիքի կողմանէ պարզասեր է եղած։ Ինչպէս դու տանեակ տարիներ համբերութեամբ կը տարես այն զրկանքները, որոնք քեզ կը պատճառեն քեզ աշխատեցնող ոչ-մշակ դասակարգերը, նոյնպէս եւ բարոյագէտ փիլիսոփայ Շանչեանը սիրով տարել է տանեակ տարիներ բանողութիւնը, որի պատճառաւ Շանչեանը զրկուել էր պաշտօններ վարելու իրաւունքէ եւ գիւղէ գիւղ կամ քաղաքէ քաղաք չընդէ՛ ճշմարիտ Գրիստոսներութիւնը գործով եւ խօսքով ժողովրդներին սովորեցնելու համար։

Վերելը գրուածքներէ պարզապէս կարող չ'ես հասկնալ, որ զրկանքներով լի քո կեանքը շատ նման է բարոյագէտ փիլիսոփայներին, առաքեալներին, մարգարէների եւ Գրիստոսի վարած կենցաղավարութեան, միայն այն դանաղանութիւնով, որ դու զրկանքներով լի կեանքը դժգոհութեամբ, չկամեցաւ կը վարես, իսկ բարոյագէտ փիլիսոփայները եւ Գրիստոս տարել եւ տանուեմ են սիրով, յօժարութեամբ, զոհութեամբ եւ համբերութեամբ...։ Բարոյագէտ փիլի-

սոփան ամենապարզ մարմնական կենցաղավարութիւնը կը համարէ իրեն համար բախտաւորութիւն, երջանկութիւն։ Իսկ դու քեզ բախտաւորութիւն կը համարես, երբ գրպաններդ ոսկիով լի են...։

Բարոյագէտ փիլիսոփայն բարոյագիտութիւնը տարածելու համար՝ գործով եւ խօսքով անդադար կը սովորեցնէ մեզ լինել միշտ բարի, բարեգործ, բարեսիրտ, բարեկամ, վարուելով միայն նա ինքն իրեն երջանկ կը համարէ, չնայելով որ նորմալ քաղցածութիւնը, մեղիութիւնը, անտունութիւնը, ծաւալութիւնը եւ ուրիշ մարմնական չարչարանքները անպակաս են...։ Բարոյագէտ փիլիսոփայն երջանկ է իւր ներքին աշխարհով, որովհետեւ նորա հոգին միշտ բարի գործեր կը կատարէ։ Նորա սիրտը բարի զգացումներով լիացած է։ Նորա միտքը միայն բարի գործերով է զբաղուած։ Նորա կամքը իրեն ղեկ հաստատուած կը ղեկավարէ նորա ամբողջ գործունէութիւնը՝ խիզախելով ամենայն ազգի՝ եւ կը ղեկնէ դէպ ի բարին, դէպ ի այն՝ որ օգտակար է ամենայն մարդկութեան, որ համեմատ է բնութեան օրէնքներին, որ համեմատ է երկնաւոր Հօր կամբին...։ Գործունէութեան այս ճանաչարարը բարոյագէտ փիլիսոփայի համար այնքան միջնորդական է, որ նա իրեն պատահած ու անհրաժեշտ քաղցածութիւնը, ծաւալութիւնը, անտունութիւնը, մեղիութիւնը եւ ուրիշ մարմնական զրկանքները՝ անզգայի կերպով՝ կը տանէ դո՛ւսթեամբ, տոկունութեամբ եւ անվրդով կերպով...։

Բարոյագէտ փիլիսոփայի համար հոգեկան կեանքը, բարոյագիտական կեանքը առաջնակարգ տեղը կը բռնէ, իսկ մարմնականը՝ երրորդական եւ երրորդական։ Բարոյագէտ փիլիսոփայի ուրախութեան չափը չլինի, երբ նա կը կարողանայ բարոյագիտութենէ զուրկ մարդը բարոյագէտ դարձնել, տղէտին գիտուն, քաղցածին կուշտ, ծաւալին չուր խմցնել, մեղին հազուատ տալ, հիւանդին բժշկել, բանտարկուածին բանտէ ազատել, թշուառին ու վշտալիին միջնորդել եւ անտունին տուն տալ։

Բարոյագէտ փիլիսոփայն իւր կեանքը նմարի կեանք կը համարէ այն ժամանակ, երբ նա կը կարողանայ մարդկանց սիրել՝ առանց խտրութեան ազգի եւ կրօնի՝ իւր անձին առիթով։

Բարոյագէտ փիլիսոփայն իւր անձը զրկել հանգստութենէ, ուտելիքէ, խմելիքէ, հագնելիքէ, տունէ եւ փողէ՝ իւր ընկերին հանգստութեան, ուտելիք, խմելիք, հագնելիք, տուն եւ փող տալու նպատակով սրբազան պարտք կը համարէ, իսկ ընկերին զրկելը կամ վերագրեալները չը տալը՝ զազանութիւն։

Եւ, յիրաւի, մարդս ինչո՞վ աւելի գաղաւթի, անասունի կը նմանի։ Ո՞չ ապաքէն իւր մարմնով։ Գաղանը կամ անասունը՝ իւր մարմնով որ եւ է պիտոյը հոգալու ժամանակ պատրաստ է իւր մարմնակն ուժի զօրութեամբ խլել ուրիշ անասունին բերնէն սորա արգէն ցած պատար։ Գաղանները իւրենց զազանութիւնը անելու համար օրհասական կռիւներ կ'անեն։ Եւ միշտ զօրեղները յաղթող են, իսկ թուրքերը յաղթող։ Զօրեղները միշտ պաշար, պիտոյը խլող են, իսկ թուրքերը պաշարէ կամ պիտոյըներէ զրկուող են...։ Այն մարդիկ, որոնք միայն մարմնական կեանք կը վարեն, նոքա բոլորովին նման են

գաղաններին։ Նոքա միայն ուրիշներէ ամէն ինչ խլող են, ուրիշներին զրկող են։

Երբ մարդը մէջ կը գտնուի իւր իւր բարոյագիտական, բարոյական կեանք, այն ժամանակ նա զօրեղ պակսեցնել ուրիշը զրկող ուրիշներէ զործուռնութեան դէպքերէ։ Եւ ինչպիսի մարդը մարդ չէ, այլ մարդ-զէպքերը։

Եթէ մի մարդ ուրիշի զրկելու, ուրիշին խլելու միայն կեանքը կը վարէ, նորա կեանքը միայն մարմնական է, միայն զազանական ու անասնական է։ Այսպիսի մարդը մարդ չէ, այլ մարդ-զէպքերը։

Եթէ մի մարդու կեանքը կազմուած է ուրիշներ զրկելու, ուրիշներին խլելու դէպքերէ եւ իւր անձը զրկելու, ուրիշին տալու դէպքերէ, այն ժամանակ կ'ասենք՝ թէ այդպիսի մարդը մարդ-զազանների մէջ մարդ է եւ կամ քեթի-մարդ է։

Ի վերջոյ՝ այն մարդիկ, որոնց կեանքը կազմուած է իւրենց անձեր զրկելու դէպքերէ, միայն ուրիշներին տալու դէպքերէ, այդպիսեաց կեանքը մարմնական, զազանական չէ, այլ բարոյական, հոգեկան, Այսպիսիները, ո՞չ մարդ-զազաններ են, ո՞չ քեթի-մարդիկ են, այլ նոքա կատարել մարդիկ են։ Սոքա են Բարոյագիտ փիլիսոփայները, որոնք աւելի եւս նման են մեր երկնաւոր Հօր, որովհետեւ նա սանդղեկով բնութիւնը, երկիրը եւ ամբողջ Տիեզերքը՝ տուել է մեզ այն ամենը, որ մենք ունինք մեր մարմնով մէջ եւ արտաքին մեր մարմնով։ Կան գիտուն մարդ-գաղաններ եւ կան տղէտ մարդ-գաղաններ, նկատուած է, որ գիտուն մարդ-գաղանները աւելի ու շատ աւելի փոխադարձ են միմեանց եւ քան թէ տղէտ մարդ-գաղաններ։ Գիտուն մարդ-գաղանները շատ աւելի հնարագէտ, խորամանկ, խորագէտ, կեղծաւոր լինելով՝ քան տղէտ մարդ-գաղանները, գործաւոր պէտք է նոցանէն ալ եւս առաւել զգուշանալ։

Սիրելի հայ-մշակ, եթէ համալսարանը աւարտած մի բժիշկ զուրկ է բոլորովին բարոյագիտութենէ, բոլորովին զուրկ է ուրիշներին ծրարարութեամբ եւ իւր անձը անհոգ ցանկութեան կամ կամէ, այնպիսին օրինաւոր բան կը համարէ փող չունեցող հիւանդը չբժշկել, փող չառաջարկող հիւանդի հրաւերը չընդունել։

Այս տարուայ Յունուարի 11ին ես գնացել էի Պ. Յովսէփի ժամկոչեանի ազարակով տնօրէնէրի առիթով։ Այդ միջոցին նորա Աննա դուստրը փոխադարձ կերպով հիւանդ էր։ Մինչեւ իմ ազարակ հասնելը՝ Պ. Յովսէփի ժամկոչեանը ուղարկել էր իւր անդերանիկ դուստրը եւ իւր աներձագը Արիմիլիան գիւղը՝ որն ազարակէն մօտաւորապէս 40 քիլոմէթր հեռու է՝ որպէս զի այնտեղ բնակող հայ բժիշկ Պ. Յովսէփեանը Լուսուռները՝ ուղարկուած փառաւոր կառքով՝ չուտափոխել բերէին հիւանդին բժշկելու համար։ Հիւանդի ծնողները շատ անհանգիստ էին, երբ անհամբերութեամբ սպասուած բժիշկը չկար։ Վերապէս միւս օր առաւօտեան ժամը մօտաւորապէս ճիշդ եկան բժիշկը եւ նորա ետեւէն ուղարկուածները։ Բայց որքան եղաւ մեր ամենքի զարմանքը, երբ մեր գիտնաց փոխանակ Լուսուռներն հայ բժիշկը տեսնելու, տեսնել Միլիտոպոլի Տիֆլիսի բժիշկը, Մեր զարմանքը եւս առաւել մեծ եղաւ, երբ բժիշկը ետեւէ գնացողները ասացին՝ թէ Լուսուռները ստուգաբանութիւնով հրաժարուել է Աննա ժամկոչեանը բժշկելի։

Կասեն թէ՛ Պ. Յովհաննէս Լու-

սուռներն բժշկապետը այնքան մեծ գումարներ կը պահանջէ եղել Արիմիլիանի մէջ բնակող հիւանդին։ Նոքա հիւանդները բժշկելու համար, նոքա ստիպուել են ուրիշ տեղէ փախել իրենց համար՝ տարեկան զրոյշեալ ռոճկով՝ մի հրէայ բժիշկ։

Ահա այս Լուսուռներն բժշկապետը երկու տարեի ի վեր կը հաւատաշունչ ամենքին՝ որ ինքը մի քրիստոնեայ եկեղեցւոյ մէջ պսակուել է իւր հաւաքած եղբոր դստէ հետ, որմէն մի զաւակ ալ ունի։ Սորամէն մի քանի ժամանակ առաջ բժշկապետի հարազատ եղբայրը ինձ մօտ եկաւ եւ խնդրեց՝ որ գնամ Արիմիլիան գիւղը, որն Միլիտոպոլէ 20 քիլոմէթր հեռու է, բժշկապետի ապօրինի զաւակը մկրտելու համար։

—Ես կը գամ մկրտելու երեխային, բայց չափաբերական մատենի մէջ կը գրեմ՝ երեխայի համար թէ նա ապօրինի զաւակ է՝ բժշկապետ Լուսուռներէն եւ նորա հարազատ եղբորդ անունով։ Որովհետեւ հեղեթոր եւ եղբորդ դստէ մէջ հեղեթոր պսակուելու հիմնովին անվաւեր կը համարուի, ասացի ես։

Բժշկապետի եղբայրը ինձ ուղիւ չպատասխանեց, եւ հեռացաւ։

Այժմ քաղաքի մէջ հիւր է մի Հին-Արիմիլիան հայ կին, որմէն իմացայ, որ բժշկապետ Լուսուռներն ապօրինի զաւակը մկրտուել է Հին-Արիմիլիան հայ եկեղեցւոյ մէջ՝ իբրեւ օրինաւոր զաւակ, եւ մկրտողը ստուգեմ վարձատրուել է։

Բարոյագիտութենէ զուրկ ուսեալ մարդը միայն կարող է մեծ ի մահ եղող հիւանդին բժշկելու չգնալ թէ եւ վերջիվերջ հիւանդի հայրը, Պ. Յովսէփի ժամկոչեանը, Տիֆլիսի բժիշկին մի այցելութեան համար տուեց 30 ռուբլի, զոր եւ Պ. Լուսուռներն բժշկապետը ստանալու էր, եթէ իւր ժամանակին նա համաձայնուէր Աննա ժամկոչեանին հիւանդատես լինել...։

Բարոյագիտութենէ զուրկ ուսեալ մարդը միայն կարող է իւր կրօնին բաւականութեամբ իւր համար՝ ռոճակով անել բնութեան սուր օրհեները եւ ամուսնանալ իւր հաւաքած եղբոր հաւաքած դստէ հետ...։

Բարոյագիտութենէ թէ եւ զուրկ, բայց տղէտ մարդը այսպիսի հրէշաւոր յանցանքներ չկարող գործել, որովհետեւ նա հասարակական կարծիքէ քիչ թէ շատ քաշուել, պատկանելի զիտէ, իսկ բարոյագիտութենէ զուրկը պատկանելի զիտէ ուսեալները պատկանելիութեան գիտելու վաղուց ունենալու ուսուցանելու համար։ Իսկ ուսուցանու պատառարած են, որ զուրկութեամբ հասկնալ թէ մարդս միայն բարոյագիտութեամբ, միայն բարոյագէտ լինելով, միայն բարի գործեր անելով որքան մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ, իսկ բարոյագիտութենէ զուրկը միայն խօսքով անգործ է խօսք, որոյ հետ ուսեալ Լուսուռներն իր խօսքով անգործ անգործ անգործութիւն կը համարեն, որովհետեւ նոքա այսպիսի կեանք տղէտ կը համարեն...։ Նոքա համար բարոյագիտութիւնը գիտութիւն անգամ չէ...։

Իսկ ես կ'ասեմ՝ միայն բարոյագիտութիւնը իմացողը՝ առանց ուրիշ որ եւ է գիտութիւն իմանալու անթիւ անգործ աւելի բարձր են, քան թէ բժշկապետ Լուսուռներն, որոնք ժողովրդներին անբարոյականացնելով ահագին վնասներ կը հասցնեն, իսկ առաջինները բա-

րոյակենցաղ լինելով՝ մեծամեծ գումարներ կը տան հասարակութիւններին։

Այսպէս ուսու տիկին Մետովիտնիքովան 1896 թուականին հետեւեալ կտակը կ'անէ։

Ա. 1000000 ռուբլի կը թողու Մոսկուայի մէջ անբուժելի հիւանդներին համար մի հիւանդանոց շինելու նպատակով։

Բ. 600 000 ռուբլի — խեղաքարների համար կ'առնող շինելու նպատակով։

Գ. 300 000 ռուբլի — 30 ծերերի եւ 30 պառուսների համար մի անկեղանոց շինելու նպատակով։

Դ. 10 000 ռուբլի — գիւղացի աղքատների համար։

Ե. 50 000 ռուբլի — Մոսկուայի համալսարանի համար։

Զ. 70 000 ռուբլի — փոքր բարեգործական հիմնարկութիւններին։

Է. 500 000 ռուբլի — Սիպերիի երեւթ քաղաքին մէջ հիւանդանոց շինելու համար։

Ը. 100 000 ռուբլի — իրեւթ քաղաքի աղքատներին։

Թ. 500 000 ռուբլի — զանազան թիւատեսակների եկեղեցիներին եւ վանքերին։

Ժ. 300 000 ռուբլի — Մոսկուայի միլիտարի զայեցողութեան՝ յօդուտ եկեղեցեաց եւ որբանոցների պիտոյըներին։

ՃԱ. Մասնաւոր անձանց եւ իւր հաւատարիմ ծառայողներին՝ 300 000 ռուբլի։

ԺԲ. 1,270 000 ռուբլի ալ թողած է եկեղեցիների, ուսուսնարանների, հիւանդանոցների, անկեղանոցների շինութիւններին համար եւ զանազան ուսումնարանների չքաւոր աշակերտներին թոյակներ։ Ուրեմն, տիկին Մետովիտնիքովան կտակել է զանազան բարեգործութիւններ անելու նպատակով 5,000 000 ռուբլի։

Այս բարեգործ մայր կինը անցեալ 1899 թուականին Նոյեմբերի 22ին վախճանուած է, եւ կտակաւորները մեծագործ տիկին Մետովիտնիքովայի բարոյագիտութեամբ լի կամքը հետզհետէ կատարելու վրայ են։

Ո՞ր միացին Բագուայ, Թիֆլիսի, Կ. Պոլսոյ, Իզմիրի, Մոսկուայի 600 000 ռուբլիանոց, 12000 ռուբլիանոց, 6000 ռուբլիանոց, 3000 ռուբլիանոց եւ 1000 ռուբլիանոց ապարանջաններ, օղեր, քրտոցներ, մատանիներ եւ ուրիշ ծանրազին զարդեր հազնող հայ-տիկինները՝ համեմատելով տիկին Մետովիտնիքովայի հետ...։

Տեսա՞ր, սիրելի՛ հայ — մշակ, որ բարոյագիտութիւնը միայն՝ առանց միւս գիտութիւնների՝ կարող է մարդը դարձնել Աստուծոյ նման առաւանդուն, առաւաստի...։

Դորա համար ես քեզմէն շատ ու շատ կը խնդրեմ լինել նախ եւ առաջ բարոյական մարդ, բարոյագէտ։ Եւ այնքան բարի գործեր անել բոլոր կեանքիդ մէջ, միշտ բոլոր մարդկանց համար օգտակար գործեր անել...։

Ես գիտեմ՝ քեզ բոլոր դասակարգերն կը զրկեն՝ քո կատարած գործիդ համար պակաս վճարելով, պայմանաւորուած վճարը պակսեցնելով։ Դու պէտք է այդ բոլոր զրկանքները՝ եթէ միայն հնարեալ վերադարձնել տալու, համարեալ յօդուտ ուրիշ՝ զրկող մարդանոց։ Եւս առաւել զոհաբերութիւն երեսն ալք չ'են կարող բանալ...։

վրայ դրուել, իրեն արհեստա-
կից տիկնանց մին՝ իւր դաշնակով
կրօնական երգը նուագէ, արարողու-
թեանէն ետքը դաշնակին մէջը պարպու-
նէ մարմինը անդ դրուելով թաղուի:

— Ի լոնտոն՝ թէ՛ ինչպէս անուն հիւան-
դապահ իրն մը ինքզինքը սպաններ է
թունաւորելով, երկար ժամանակէ ի
վեր սրունքներուն մէջ ցաւեր զգալուն
վրայ յուսահատելով, եւ ինքնասպա-
նութեան այս պատճառը ծանուցանող
գիր մը թողեր է:

— Աթէնքի մէջ 13 տարեկան աղջիկ
մը, Յարութեան տունէ երկու օր առաջ,
ծնողացը կը մանէ փաստարանի մը
դրուելու է՝ իրենց մէջ պահանջն ու-
ղեւու համար Աղջիկը չէ վերադարձեր,
ծնողքն ու ոտակաւորութիւնը փնտռել
չեն գտնուի փաստարանը կը պնդէ եղբ-
թէ՛ աղջիկն եկաւ, դրամն առաւ ու
գնաց, Գանի մ'օր ետքը, ներկարար մը
ու ծովային գինուորի կերպարանքով
պատանի մը փողոցին մէջ կուռելու
ատեն, ոտակաւոր կը հասնին, պահա-
կանցը կը տանին: Անդ նկատելով որ
ծովային գինուորն կ'ամչնայ եւ չուզեր
պատասխանել, բայց երբ կ'ըսեն թէ՛
աղջիկն էս, որ կ'ամչնայ չես խօսի,
«Այո», կ'ըսէ: աղջիկն էմ, փաստարանը
ամուսնութեան եւ այլ հրապուրելի խոս-
տովմանքով բռնաբարեց պատիւս, ապա
մաղերս կորցնեմ եւ ծովային գինուորի
զգեստ հագցուց: Այս յայտարարու-
թեան վրայ, աղջիկը ծնողացը կը
յանձնուի, եւ փաստարանը՝ ի բան:

— Հունգարացի հոշակաւոր զուար-
ճարն եւ խելակտակ Վիքտօ՝ օր մը
պատահելով կնոջ մը, որ ինքզինքը 20
տարեկան ցուցնել կ'աշխատէ եղբը, —
հարցուցեր է «Տիկին, ամուսնիդ քանի
տարեկան է, եւ երբ «30 տարեկան
է, մեր երկուքին մէջ 12 տարի տար-
բերութիւն կայ: պատասխանելէ կը-
նը. — Վիքտօ յարեր է «Այո», տիկին,
քո 40 տարեկան երեւելէդ ալ կը հաս-
տատուի այդչափ տարբերութիւնը ըլլա-
լը: — Այս Վիքտօ՝ օր մը լսելով որ
երկու հոգի կը վիճեն Դէպք ու Փոր-
ճանք բառերու տարբերութեան վրայ,
ինքը կը փութայ բացատրել ըսելով՝
«Օրինակի համար՝ ես զոքանչիս հետ
ճանաչեմ երթալու ատեն եթէ զոքանչիս
փոս մը ինչայ, դիպուած է այս. իսկ եթէ
փոսին բոլորովին անվստահ եմ, փոր-
ճանք մ'է»: — Վիքտօ ամուսնու տաք օր
մը ճաշարան կ'երթայ եւ ճանձնէ ինչ
ուրեքով՝ կը կանչէ ճաշարանապետ ու
կ'ըսէ «Աս' ճանձնեալու ընչ մը ուտելիք
տո՛ւր իմ հաշուոյս, որպէս զի ես հան-
գիստ ճաշեմ»: — Վիքտօ խնայելի մը
կը հրակրօնի, սեղանին վրայ տիկնոջ
մը քով կը գտնուի. նկատելով որ անոր
ականջները խոշոր են եւ մեծ ու ծան-
րագին օղեր անցուցած է, կ'ըսէ «Տի-
կին, օղերը չա՛տ յարմարած են ականջ-
ներուդ»: — Կը պատմուի թէ՛ Վիքտօ
ամուսնացեր, եւ ըստ սովորութեան՝
նոր հարսին հետ ելեր է շրջագայի
զբօսնուլ, երբ Վիքտօնիկ գացեր են,
այնչափ սքանչացեր է տեղւոյն բնա-
կան ու արուեստական հրաշալի գե-
ղեցկութեանց վրայ, որ դարձեւ ըսելու
է կնոջը. — «Ո՛րչափ գեղեցիկ տեղ է չա՛տ
գոհ եղայ. եթէ երկրորդ անգամ ա-
մուսնանամ, դարձեալ հոս պիտի գամ»:

Վ Է Պ Մ Ը

Փ Ո Ւ Ն Ջ

Պ. Տամպէր՝ 20 տարեկն է վեր
Փարիզի Պորային մէջ աւելի գործ
տեսնող եւ շատ շահողներէն մէկն
է. թէ՛ Բօլիտի աստիճան չէ բայց
անոր շատ մօտ. երբեմն երբեմն
ընդունած հեռագիրները հարկւր
հաղարարը փրանքներ կը շահե-
ցունեն անոր. բոլոր արուեստական
գործառնութեանց մէջ մասն ունի.
ոսկեհանքերու վրայ մեծ գործ
կ'ընէ. հարստութիւնը մինչեւ 60
միլիոն փրանք բարձրացած է.
այս հարստութիւնը թէպէտ պատ-
րաստ դրամ չէ եւ զանազան ար-
ժէթովներէ կը բաղկանայ, բայց
ըստ ամենայնի ապահով է: Փարիզի

մէկ անուանի կողմն է անոր դու-
ժաւնութեանց ընդարձակ շէնքը.
Ուլիադի նահանգի մէջ ունի փա-
ռաւոր գլխակ մը. լայնածաւալ
հողեր. ունի քանի մը կառքեր,
քանի մը զոյգ ընտիր նոգիւններ,
թանկագին կահկարասիներ, մե-
ծաշուք փառք ու պատիւ: Ի փա-
րիզ այցելող անուանի օտարագիր
կը բարեկամանան անոր. որսակն
ու մրցական զբօսանաց կը գտնուին
անոր հետ. անգիրացի Լորտերու
շատերը կը նախանձին անոր փա-
ռաց ու մեծաշուք կենցաղավարու-
թեան վրայ, Թատրոններուն մէջ
յատուկ օթեակներն ունի. Սիշտ
առաջնակարգ ընտանեաց հետ ներ-
կայ կը գտնուի թատերաստղերու,
պարահանդէսներու, ռուսագահան-
դէսներու եւ այլ ամէն զբօսանաց,
ի վերին երեսս փափուկ ու աղին
կ'երեւի, եւ դէմքը բաւական վա-
յելու է, սակայն ներքին բուն
վիճակին վերահասու լինել կարելի
չէ. ոչ ոք ծանօթ է անոր բնաւո-
րութեան. չափազանց յուզման
ժամանակն ալ չափաւորութիւնը
չի թողուր. ահա այս պատճառաւ
շատ պատահարներէ աղատած է
զինքը. մանաւանդ քանի մը ան-
գամ սնանկութեան վիճակ ունե-
ցած, բայց դարձեալ բարձրացած է.
Պ. Տամպէր՝ որչափ հարուստ
այնչափ ալ հեշտաւէր է. զբօսանք,
խրախմանք, գեղեցիկ կին, հոշա-
կաւոր կին իւր հաճոյցի գլխաւոր
առարկաներն են. Փարիզի անուանի
կանանց մէջ մեծ կարեւորութիւն
ունի. շատերը կը բաղձնան անոր
հետ յարաբերութիւն ունենալու,
որովհետեւ գիտեն թէ՛ դրամ
չխնայեր. թատրոններու գլխաւոր
երգչուհիք, դերասանուհիք, նշա-
նաւոր սեղանաւորաց հոմանիք ծա-
նօթացած են անոր:

Այսու ամենայնիւ՝ Պարոնը ամու-
սն է. ամուսնացած է. Ամուսինն
է Լարօ մարքիզի Ֆապիէն դուստրը.
այս ընտանիքը կորուսած էր հա-
րստութիւնը: Պարոնը տեսնելով
այս օրիորդը, եւ թէպէտ սիրելու
բնաւորութիւն չունի, սակայն ըն-
տանեկան համբաւէն հրապուրուե-
լով՝ ամուսնացեր է այն մանկա-
մարդ, գեղեցիկ ու բարեմիտ
օրիորդին հետ, եւ ոչ ոք մեղա-
դեր է զինքն այս ամուսնութեան
համար, վասն զի օրիորդին գեղեց-
կութիւնը, անմասն աչիւն եւ մա-
նաւանդ ընտանեկան աղմու-
թիւնը տեսնողները՝ այս ամուսնու-
թեան մէջ տարօրինակ պարագայ
մը չեն նկատեր:

Պ. Տամպէր՝ ամուսնութեան ա-
ռաջին ամիսները իտալիոյ ու Ջիլի
քերի մէջ անցուց. ապա Ուլիադի
գլխակը տարաւ կինը, որ Փարիզէ
երկաթուղեաւ 40 վայրկեան հեռու
է: Տամպէր գիշերները կ'երթար
այդ գլխակը: Ամուսնական առաջին
տարին բաւական լաւ անցաւ. բայց
տարիէ մը ետքը Պարոնն սկսաւ
նախկին կեանքը վարել. կինն ալ
Փարիզ վերադարձ, սակայն շարժմը
հաղիւ 2—3 ժամ կ'ընային տեսնել
զիրար: Խեղճ կինը՝ որ տակաւին
միաժամ էր եւ հեշտութեան աշ-
խարհի անտեղեակ, իրեն ծանօթ
կիններէ իմացաւ՝ Փարիզի մէջ ա-
մուսնոց անհամեմատ կենցաղավա-
րութիւնը: Շատ տիպար տղաւոր-
ութիւն ըրաւ անոր վրայ՝ այս ծա-
նօթութիւնը: Յիշեց իւր ընտանե-
կաց քով անցուցած երջանիկ օրե-
րը, բայց ի զո՛ւր...:

Պ. Տամպէր այլ եւս սկսած էր
արձակ համարձակ անառակիւ: Գե-
ղեցիկ դերասանուհիներ, երգչու-
հիներ Պարոնին հետ կը գտնուէին
յայտնապէս, եւ մինչեւ իսկ լրա-

գրաց ոմանք կը հրատարակէին
Պարոնին հեշտութիւններն ու դր-
սանքներն՝ իրեն արտաբայ կարգի
բաներ:

Խեղճ Ֆապիէն կարելի էր յուզ-
ուէր կը ցաւէր, կարդալով ու լսե-
լով ամուսնոյն անհաւատարմու-
թիւնը, ստահակութիւնն ու շոտ-
լութիւնները. կը նկատէր թէ՛
մոռցուած լքուած է ինքը բոլոր-
վին. երբեմն գիշերները մինչեւ
առաւօտ կուլար կ'ողբար. ամուս-
նոյն տէր ըլլալու կը փափաքէր,
բայց ի զո՛ւր: Պարոնը կը շարու-
նակէր իւր ցոփ ու լկտի ընթացքը.
անուղղայ կը մնար. չէր մտածեր
տանը ու կնոջը վրայ:

Ամուսնութեան չորրորդ տարւոյն
մէջ Ֆապիէն գեղեցիկ ու կոյրիկ դա-
ւակ մը ծնաւ. ինքը կը գիշերուէր,
ինքը օրօրոցին քով կը հսկէր կը
խնամէր ամենայն պանծանքով. Այն
օրէն ի վեր՝ կարծես՝ այլ եւս Պա-
րոնին կինը չէր. միայն մայրութիւ-
նը բաւական կը համարէր: Պարոնը
կը շարունակէր ընթացքը:

Տղան մեծցաւ. 22 տարեկան ե-
ղաւ. Այն ատենները Տամպէր
ծանր ձախողութեամբ մը սնանկա-
ցաւ. գրասենեակը կնքուեցաւ.
բոլոր տոմարները քննութեան են-
թարկեցան. բայց այս ձախողու-
թիւնն ալ մեղմացունել յաջողեցաւ,
եւ հանրութեան առջեւ ինքզինքը
բոլորովին չնուստացունելու դիտ-
մամբ՝ սովորական կենցաղավարու-
թեան չհրաժարեցաւ:

Երեկոյ մը պարահանդիսի մը
մէջ, Պ. Փիրօֆօս անուն մէկը հրա-
պարակաւ Պ. Տամպէրի գէ՛մ քանի
մը ծանր խօսք արտասանեց: Տամ-
պէրն որդին ալ անդ էր. լսեց,
բարկացաւ, ապտակ մը իջեցուց
իւր հայրը անարգողին, եւ ի մենա-
մարտ հրաւիրեց: Փիրօֆօս՝ որով-
հետեւ քաջ զինակիր էր, մենա-
մարտին մէջ յաղթող հանդիսա-
ցաւ. սպանուեցաւ Տամպէրի ծաղ-
կահասակ որդին: Փարիզի բոլոր
լրագիրքը հրատարակեցին սոյն
դէպքը. բոլոր լրողները ցաւեցան
հօրը պատուոյն համար զոհ եղող
երիտասարդին եղբրական մահ-
ուան վրայ:

Անշնչացեալ մարմինը տունը վո-
խադրեցաւ. սպիտակ սնկոյնի մը
վրայ դրուեցաւ, ծաղիկներով ծած-
կուեցաւ. անկողնոյն շուրջը ճրագ-
ներ վառուեցան. խեղճ մայրը՝ այդ
անկողնոյն քով ծնրադրած՝ կուլար
դառնապէս: Յայնժամ մարդ մը
կամաց մը ներս մտաւ սենեակէն.
տոյգ մատներուն վրայ քայլելով
յառաջացաւ, անկողնին ծայրը
ծուրը դրաւ, գլուխը ծռելով՝
ձեռքերը բարձրացուց հսկեկանօք,
Ֆապիէն զանի տեսնելուն պէս՝ իր-
եւ կայծակնահար ցատկեց տեղէն,
կատաղաբար պոռաց:

— Ինչո՛ւ եկար, ի՞նչ կուզես.
Տամպէր՝ այս յանդիմանութիւնը
լսելով՝ արտասուօք պատասխանեց.
— Ո՛հ, որդիս, իմ միակ ու մեծ
յոյսս, իմ վերջին ապահւէնս ու
նեցուկս. պատիւս՝ անուն անորն
էր...:

— Պատիւդ, անունդ. պապանձէ՛
վա՛տ. արդարեւ այս խեղճ քեղի
համար զոհ եղաւ. բայց յանցանքը
իմն է. պէտք էր որ ես ըսէի իրեն
թէ՛ նա քո հայրք չէ...:

— Ի՛նչ կ'ըսես... իմ՝ որդւոյս
համար...:

— Պապանձէ՛, կ'ըսեմ քեզ, քո
դաւակը չէ նա. ստահակ, դու
խաբուեցար, որովհետեւ զիս կը
խաբէիր. քեզն վրէժ լուծելու հա-
մար ըրի. երբ դու անառակ կա-
նանց, ստորին կանանց հետ կ'ը-
բօսնուիր. չէ թէ սիրոյ այլ վրէժ-

խնդրութեան համար ըրի... այդ
խեղճին երակներուն արիւնը օտա-
րի մ'է. կորի՛ր, վա՛տ դու, կորի՛ր,
պո՛ւմ իսկ ե՛լ գնա՛. որդւոյս հա-
մար միայն ես լալ կ'ուզեմ, միայն
ես, կորի՛ր. պիղծ շրթներովդ որդ-
ւոյս մաքուր մարմինը կ'ապակա-
նես. կորի՛ր...:

Տամպէր՝ իւր բոլոր կենաց մէջ
այս առաջին անգամ չկրդաւ ան-
յողողող մնալ. ինկաւ մարեցաւ.
Այսպէ՛ս, շատ այրելի՝ իրենց
ցոփութեամբ, հեշտապիւրութեամբ՝
կանանց գայթակղութեան, միւ-
րութեան պատճառ կ'ըլլան...:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ
Ա.
ԱՐՈՒՄԻՉԱՆԻՆ ՏՂԱՆ 3 հատոր
Բ.

ՀԱՆՐԱՅԱՌՔԻՆ ՈՃԻՐԸ 1 հատոր
Թարգմանութիւն Կ. Ս. Երկնեանի
Խիստ հետաքրքրաշարժ, գրաւիչ
եւ միանգամայն բարոյացուցիչ վե-
պեր:
Կը գտնուին ամէն գրավաճառաց
քով:
Կեդրոնատեղին է Պաղտատեան
Գրատուն, Սուլթան Համամթիւ 14,
Գին իւրաքանչիւր հատորին 5 զ՛ր:

ԺԷԼԻՆՅՈՒ ԶԱՔԱՐԱՀԱՏԵՐ
(DRAGEES GELINEAU)

Ջալպին ճիւղաւորութիւնը ամէն սե-
սակը, զխաւորաբար լուսնոտիքը
(սարս) եւ տղոց յատուկ ջղաճու-
րիւնը (հէվալ) արագ եւ հիմնական
բուժելու ամէնէն ազդեցիկ դեղը.
ԺԷԼԻՆՅՈՒ օստրաւիտէն է (Բժշկական
լրագիր Ֆրանսայի):

Կինը արգանդախողութիւնը (խ-
թէրի), դիւրագրգռութիւնը եւ քառ-
տունէն իստուն տարեկան հասակին մէջ
սովորականի դաղարուսին հետեւան-
քով անոնց ենթակուած հոգեկան հի-
ւանդութիւնները կատարեալ յաջողու-
թեամբ բուժելու ամէնէն ազդեցիկ
դեղը ԺԷԼԻՆՅՈՒ օստրաւիտէն է (Տօքթ.
Բօլ ալ Ռէյնիոն):

ԺԷԼԻՆՅՈՒ օստրաւիտէնը մասնազտ
բժշկանքու կողմէ, շատ մը ջղալին
ծանր ճիւղաւորութեան ենթակուողներու
յանձնարարութեամբ եւ հրաշալի արդիւնք
ցոյց տուած են, ինչ որ առանց մեծ
վտանգի ենթակուելու կարելի չէր
ձեռք բերել լոկ պրօվիւրի գործածու-
թեամբ: Այս հիւանդութեանց մէջ զը-
խաւորաբար կրնանք միշտ լուսնոտու-
րիւնը (սարս) Առողջապահական լրա-
գիր Ֆրանսայի:

Կը ծախուի ամէն դեղարաններու եւ
միջերանցներու մէջ:
13—26

ԲԱՆԴԱՆՈՐ ՄԵՅՐ ՄԸ

Նհար, ազգութիւն, վատոյժ, հիւանդ-
կան տղաքն երբեք չէի սիրել, միշտ
կը փափաքէի զերուկ, բոժբուլ, զուարթ,
կայտառ տղայ մեծցնել: Կատարելա-
պէս համոզուած էի որ յապաղային ու-
ժեղ, կայտառ եւ կորովի զաւակաց
արժանանալու եւ զանոնք ամէն կարգի
հիւանդութեանց դէմ պաշտպանելու
համար, անհրաժեշտ էր տղայ հասակէն
ուշադրութիւն ընել անոնց արուելիք
անոնդին: Հետեւաբար, երբ մեր անդ-
րանիկ զաւակը վեց ամսու եղաւ, հե-
տամուտ եղաւ ամէնէն լաւ անուշոր
տալ անոր եւ բժշկի մը յանձնարարու-
թեամբ սկսայ ՅՈՍԻԱՍԻՆ ԶԱԼԻՆԻՈՒՄ
մուտցանել զայն:

Տեղիւ մեծ արտօթակով կ'ուտէր
այս ՅՈՍԻԱՍԻՆ ԶԱԼԻՆԻՆ եւ քանի
ուտէր՝ կը գիրարար, կ'ուժովնար ու կը
կայտառանար: Այսպէս քանի մը ամիս
անցնելէ վերջ, երբ սկսեց հանելու
ժամանակն եկաւ, սկսանք մտահոգ ըլ-
լալ, կարծելով որ մեր զաւակն ալ ու-

րիչ տղայոց յատուկ ակոյց հանելու
ցաւերն ու փորհարութիւնը պիտի ու-
նենայ. սակայն տղեկն առանց ո՛ր եւ է
հիւանդութեան ակոյց հանեց խաղա-
լով ցատկելով եւ շարունակեց աճիլ ու
զօրանալ:

ՅՈՍԻԱՍԻՆ ԶԱԼԻՆԻՈՒՄ հինգ զա-
ւակ մեծցուցի, երկուքն աղջիկ, երեքը
մանչ. փա՛ռք Աստուծոյ, ամէնքն ալ
25—30 տարեկն հասան առանց բնաւ
հիւանդանալու եւ քաջողջ երիտա-
սարդներ եղան. հետեւաբար ի սրտէ
կը յանձնարարեմ մայրերուն որ ՅՈՍԻ-
ԱՍԻՆ ԶԱԼԻՆԻՈՒՄ մեծցնեն իրենց
զաւակները:

Փարիզ Պենաբարթ փողոց Թ. 17
ՄԱՐԿԻՆԻԹ ԺԱՆԻ

ՅՈՍԻԱՍԻՆ ԶԱԼԻՆԻՆ կը ծախուի
Կ. Պոլսոյ ու զաւառաց մեծ դեղարա-
նաց ու դեղի միջերանցաց մէջ:
23—26

PILULES HOLLOWAY
ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈՂՈՈՒԷԻ

Լեարդի, ստամոքսի եւ աղիքնե-
րու ամէն տեսակ անկարգութեանց
համար խիստ ընտիր է սոյն դե-
ղահատը, եւ ամէն ջլային տկարու-
թեան, ուժաթափութեան եւ տըր-
բութեան համար. կը ջնջէ եւ ան-
հետ կ'ընէ ամէն տեսակ անշախ-
ւորութեանց հետքերը: Սրտի եւ
երկիւմանց վրայ օգտակար ազդե-
ցութեան մը ունի. արիւնը մաքը-
լով՝ նորա խանգարեալ վիճակը կը
կանոնաւորէ, եւ գրգռելով կենսա-
կան գործարանները կը զօրացնէ:
Իւր դեղականութեամբ ազդեցութեամբ
պրոտիստոնութիւն, կծուութիւն,
մաղձային հիւանդութիւններ, ո-
րովայնի մէջ լցուած կազեր, գլխի
ցաւեր կը վանէ, մարտողութիւնը
կը չափաւորէ, եւ մարմինը մաք-
րուելով բոլոր այն աղտոտութիւն-
ներէ, որ շատ անգամ զանազան
հիւանդութեանց սկզբնապատճառ
կ'ըլլան, առողջ՝ ուժեղ եւ բնական
դերքը կ'զգենու:

ONCUCENT HOLLOWAY
ՄՊԵՂԱՆԻ ՀՈՂՈՈՒԷԻ

Մորթային հիւանդութիւն եւ
վերք բուժելու մասին ունեցած
պատմական յատկութեանցը ի
հաւասարել բնաւ ուրիշ դեղ մը
հին կամ նոր թունաւոր վէրքեր,
ուռուցք, քաղցկեղ (շիւրիֆիէն), սը-
րունիք եւ ստեանց վէրքեր կամ
բոլորովին կանցնին եւ կամ կը լա-
ւանան. օգտակար է նա եւ հարբու-
խի, հաղի, սրտի բարախման, մա-
նաւանդ յօդացաւ (եղի) ըսուած
հիւանդութեան: Իւր կազդուրելի եւ
զորանոր ազդեցութեամբ խոյլ
(լորանա) հիւանդութեան ապակա-
նիչ գործութիւնը ինչ աստիճան որ
ըլլայ՝ կը գիմադրուէ:
Այս դեղերուն գործածութեան
եղանակը նշանակուած է իւրաքան-
չիւր արիւ վրայ, որ կը գտնուի ա-
մէն դեղավաճառներու քով եւ
մասնաւորապէս Պաղլէ-Գարու Թալ
խանի կողմերը Դ. Դասապեանի
դեղարանը, թիւ 7. կը ծախուի:
Աւելի առնելուզողը կը հրաւի-
րուի առ հեղինակին տոքթէօն Հոյ-
լոն, ի լոնտոն Օքսփորտ փողոց
թիւ 533:

ՏԵՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷԲ
Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՍԻ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
Կ. Պոլսոյ, Էսկի-Ջապիյէ 55555555 Բ. 61